

Андрій КОВАЛЬ

/ доцент кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

«КОНСТИТУЦІЯ ПИЛИПА ОРЛИКА» (05.04.1710 р.) —

ЦІННА ПАМ'ЯТКА В ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

ABSTRACT

The article is devoted to the study of the draft constitutional treaty between Hetman Pylyp Orlyk and 'General, Colonel and Zaporozhian Army'. The article defines the role and significance of this document in the history of the Ukrainian people, namely, in the history of the formation of a new vision of the role and importance

of state bodies, the analogues of relations between which were not known by the then-day legislative acts of European and world powers. It is proposed to accept the document signed by Philip Orlyk in 1710 as the first Ukrainian constitutional draft of a new organization of state power with elements of democracy through election, the distribution of powers between the state bodies, the presence of controlling functions of state bodies, which may indicate the basis for the formation of the principle of deterrence and countervailing.

Key words: *'The Constitution of Pylyp Orlyk', 'Pacts and Constitution', 'Contracts and resolutions', Pylyp Orlyk, the first Ukrainian constitutional project.*

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню проекту конституційного договору між гетьманом Пилипом Орликом та «генеральними особами, полковниками і тим же Військом Запорізьким». Визначено місце та вагомість даного акту в історії українського народу, а саме у формуванні нового бачення ролі та значення органів держави, аналогів відносин між якими не знали тогочасні законодавчі (конституційного характеру) акти європейських та світових держав. Запропоновано сприймати акт, підписаний Пилипом Орликом у 1710 році, як перший український конституційний проект нової організації державної влади з елементами демократії через виборність, розподілу повноважень між органами держави, появою контролюючих функцій органів держави, які можуть свідчити про основи формування принципу стримування та противаг.

Ключові слова: *«Конституція Пилипа Орлика», «Пакти та Конституції», «Договори і постанови», Пилип Орлик, перший український конституційний проект.*

«Договори і постанови прав і свобод військових між Ясновельможним Його Милості паном Пилипом Орликом, новообраним гетьманом Війська Запорізького, і між генеральними особами, полковниками і тим же Військом Запорізьким з повною згодою з обох сторін. Затверджені при вільному обранні формальною присягою від того ж Ясновельможного Гетьмана. Підтверджені 5 квітня 1710 року від Різдва Христового» — є першим документом на офіційному сайті Верховної Ради України, з якого починається підрозділ «Конституційний процес в Україні» у розділі «Парламентаризм в Україні» [1].

На офіційному сайті Президента України у промові «Виступ Президента України з нагоди Дня Конституції України» від 28 червня 2017 року вказано: «... наші предки залишили по собі також один із найдавніших конституційних документів взагалі в історії людства, в історії його політичної думки. Цей документ з'явився у 1710 році, задовго до подібних актів і мав скорочену назву «Пакти й Конституції прав і вольностей Війська Запорізького». Ще тоді це був суспільний договір, який Пилип Орлик, спадкоємець великого Мазепи, уклав як гетьман Війська Запорозького із козацькою старшиною і запорожцями... ..ми згадуємо, що українській конституційній думці понад 300 років. Українці крізь віки пронесли розуміння важливості рівних прав, демократичного ладу і відповідальної влади...» [2].

На офіційному сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у статті «Конституція Пилипа Орлика: до 300-річчя від часу прийняття» вказано, що «Українська Конституція стала першою у світі, що розділила владу на три гілки: законодавчу, виконавчу та судову. Конституція Орлика засвідчує давні демократичні традиції українців — цей документ з'явився на 77 років раніше за американський Основний Закон і на 81 рік раніше за польську Конституцію» [3]. Основою таких висновків є підбірка з 94 бібліографічних джерел, серед яких є праці Д. Бантиш-Каменського «Історія Малої Росії» (К., 1903) [4] та «Огляд зовнішніх відносин Росії» (до 1800 р.) (М., 1896) [5], М. Василенка «Конституція Филипа Орлика: окремий відбиток (б. м., б. р.)» [6], В. Корда «Матеріяли з Стокгольмського державного архіву до історії України другої пол. XVII – поч. XVIII вв.» (1930) [7], В. Кривошеї «Національна еліта Гетьманщини (Персональний склад і генеалогія козацької

старшини. 1648–1782 pp.)» (К., 1998) [8], М. Маркевича «Історія Малоросії» (М., 1842) [9], О. Мироненка «Історія Конституції України» (К., 1997) [10], М. Петріва «Конституція України 1710 р.: Орлик і Василенко» (К., 1997) [11], О. Прицака «Один чи два договори Пилипа Орлика з Туреччиною на початку другого десятиліття вісімнадцятого століття?» (1992) [12], В. Смоля та В. Степанкова «Українська державна ідея XVII–XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації» (К., 1997) [13], Ю. Фігурного «Український гетьман Пилип Орлик» (К., 2008) [14], Б. Хеггмана «Пилип Орлик у Швеції (1716–1719 pp.)» (1996) [15] тощо.

Однією із ґрунтовних праць сучасних українських вчених, які досліджували акти козацької держави, є праця «Пакти і Конституції» Української козацької держави (до 300-річчя укладення)» за редакцією українського історика, директора Інституту історії України НАН України, доктора історичних наук, академіка НАН України Валерія Андрійовича Смоля [16]. У виданні відтворено тексти оригіналу староукраїнською мовою та відомих на сьогодні списків «Пактів і Конституцій законів і вольностей Війська Запорозького», укладених 1710 р. На думку авторів даної праці «Пакти і Конституції» — це пам'ятка «вітчизняної політико-правової думки раннього нового часу». Такий висновок автори зробили, детально опрацювавши і факсимільне відтворення спеціального дослідження видатного історика та правознавця академіка Миколи Василенка (1929), у якому міститься ґрунтовний історико-юридичний аналіз актів Пилипа Орлика.

Отже, і сьогодні в різних джерелах ми маємо різне бачення акту, підписаного Пилипом Орликом у 1710 році. Наукові дискусії навколо нього продовжуватимуться з метою формування спільної позиції серед науковців: 1. Чи документ, який підписав Пилип Орлик 5 квітня 1710 року, можна вважати Конституцією чи лише проектом Конституції, яка мала б діяти за умови відновлення Гетьманської держави та здобуття нею повного державного суверенітету?; 2. Які саме частини документу можуть свідчити про новаторські для того часу конституційні ідеї, які започаткували європейську розробку нового принципу розподілу влад?; 3. Чи даний документ є лише літературною пам'яткою, у якій відображена нова модель організації державної влади, і це лише твір в галузі політичної філософії, у якому розкрито нову українську правову ідеоло-

гію з новим баченням організації республіканської форми правління, демократії, державної незалежності, людської волі і гідності людини, її моральної свободи, з проголошенням та визнанням християнських цінностей та пріоритетом права над свавіллям тощо? Внаслідок практичних наукових дискусій можна отримати декілька альтернативних науково обґрунтованих висновків.

Дана стаття має на меті подати підґрунтя для наукових дискусій з огляду на подальше. Основою виникнення «Конституції Пилипа Орлика», насамперед, була вкрай складна ситуація, яка склалась на українських землях після смерті Б. Хмельницького (1657) (період тридцятирічної «Руїни»), за часів початку Північної війни (з 1700 р.) до еміграції та смерті Івана Мазепи (1709). На час еміграції І. Мазепи між козаками відбувся розкол та деякі козаки підтримували російського імператора Петра I і залишились на території Гетьманщини, а решта емігрувала разом із І. Мазепою з надією відновити Гетьманську державу.

З часу смерті Івана Мазепи виникла гостра проблема обрання нового гетьмана. Було три кандидати: Андрій Войнаровський, полковник Дмитро Горленко і генеральний писар Пилип Орлик. З усіх «мазепинців», після смерті І. Мазепи, генеральний писар Пилип Орлик був чи не найбільш освіченим козаком. Після попередньої розмови з шведським королем Карлом XII щодо чергового наступу на Росію, П. Орлик погодився на гетьманство, але висунув умову: Карл XII мав офіційно заявити, що не буде вступати в мирні стосунки, поки «московське ярмо не буде знято з України й країна не повернеться до своїх давніх вольностей». Король обіцяв виконати цю умову [17].

Обрання П. Орлика гетьманом України відбулося 5 квітня 1710 р. під Бендерами у Молдові. Результат виборів затвердив Карл XII. Крім гетьмана П. Орлика були обрані генеральні старшини. Генеральним обозником залишався І. Ломиковський, генеральним писарем став І. Максимович, генеральним суддею — К. Довгополий, генеральним бунчужним — Ф. Нахимовський, генеральними осавулами — Г. Герцик і Ф. Мирович.

10 травня 1710 року Карл XII видав документ (Diplom), у якому хвалив мужність і вірність П. Орлика та обіцяв, що поки козацький народ не здобуде колишню волю, він не складе зброї і боронитиме кордони України та боротиметься із спільними ворогами.

Пилип Степанович Орлик не був українцем за походженням. Його предки — чеські дворяни, що покинули Чехію під час гуситських воєн XV ст. та виїхали до Польщі, згодом осівши в Кракові. У XVII ст. представники однієї з гілок роду перебралися до Великого князівства Литовського та поблизу Вільна отримали землю. Там, у селі Косуца, 11 жовтня 1672 року і народився майбутній гетьман України. Пилип Орлик був глибоко релігійною людиною, крім української, знав польську, французьку, німецьку, шведську та інші мови, любив читати, відвідувати бібліотеки і книгозховища, володів ораторським мистецтвом, мав талант поета. Протягом багатьох років (з 1720 до кінця життя) він вів «Щоденник» («Dziariusz podrozy»), писаний латинською, польською і французькою мовами.

Ставши гетьманом України у вигнанні, П. Орлик зустрічався з багатьма провідними європейськими політичними діячами. Обрання гетьмана українською політичною еміграцією 5 квітня 1710 року завершилося ухваленням угоди між П. Орликом, з одного боку, і старшинами, полковниками та військом — з іншого.

«Конституція Пилипа Орлика» була розроблена та прийнята як політико-правовий акт, що мав регламентувати принципи формування і функціонування влади та територіальний устрій Війська Запорозького — українського державного формування на території центральної і південної частини басейну Дніпра. У виробленні окремих положень документу брали участь К. Гордієнко, Д. Горленко, А. Войнаровський, І. Ломиковський, Ф. Мирович, І. Максимович та інші особи. Більшу ж частину «Конституції», як стверджував сам П. Орлик, він розробив самостійно.

Мабуть, уперше «Конституція Пилипа Орлика» була введена у науковий обіг істориком і археографом першої половини XIX ст. Д. Бантиш-Каменським. Трохи пізніше «Конституцію Пилипа Орлика» використовували у своїх працях А. Скальковський «Історія Нової Січі або останнього Коша Запорозького» (М., 1841) і М. Маркевич «Історія Малоросії» (М., 1843).

Аналізуючи текст документу (договір між гетьманом та Військом Запорозьким), варто наголосити на важливості поданої в ньому історії козацтва: «народ козацький, давній та відважний», якого бог «підніс безсмертною славою, широкими володіннями та героїчними діяннями», це «знаменитий народ Руський», який «ніколи не дозволяє себе

завоювати силою зброї» і т. д. Після смерті Богдана Хмельницького, зазначається в преамбулі, Московське Царство «взяло намір, дошукуючись багатьох засобів позбавити Військо Запорозького його вольностей, підтверджених власною присягою, призвести його до остаточного знищення і накласти рабське ярмо на вільний народ» [16].

У «Конституції Пилипа Орлика» українська держава називалася і «Військо Запорозьке», і «Україна», і «Мала Русь», і «Батьківщина».

Окрім цього, аналізуючи статтю I, можна зауважити, що вагома роль у житті козаків відводиться збереженню та зміцненню православної віри. Яскравим прикладом цього була війна Б. Хмельницького з поляками. Характеризуючи божественне походження влади гетьмана, джерела його міцності та стабільності, текст «Конституції» вкаує: «для зручнішого управління справами духовними ясновельможний гетьман після звільнення Вітчизни від іга московського має здобути у столиці Апостольській Константинопольській священно-начальницьку первісну владу, щоб через неї відновились реляції та послух синівський до згадуваного Апостольського Константинопольського трону, від якого проповіддю євангельської віри вселенської святої та влада удостоїлася зміцнення» [1].

У статті II «Конституції» автор нагадує про кордони України (Малої Росії), які закріплювалися різними актами (у тому числі тими, які свого часу укладав Богдан Хмельницький і визнавалися Річчю Посполитою, тодішньою Портою і Московією (особливо по річку Случ), і радить гетьману відновити та охороняти давні кордони України: «ясновельможний гетьман при домовленостях з Найяснішим королем Його Милості Шведським має піклуватись і, скільки Бог дасть сили та розуму, боронити, коли буде треба». Гарантом недоторканності території постійно мали би бути шведські королі: «Ясновельможний гетьман по закінченні, дай Боже, щасливому, війни повинен буде просити у Королівської Величності Шведської такого трактату, щоб Його Величність та його спадкоємці найясніші королі шведські титулувалися вічними протекторами України, і справи їхні залишалися спрямованими на зміцнення могутності Вітчизни нашої та збереження її цілісності у наданих правах і кордонах» [1].

У III розділі документу зазначено про історичну дружбу з Кримською державою, рекомендовано, що: «новообраний гетьман, осівши у своїй

резиденції, має неухильно пильнувати, зобов'язавши до цього і уряд свій, аби ні в чому з державою Кримською дружба і побратимство не порушилися через наших свавільних та легковажних людей» [1].

У IV статті наголошується на свавіллі Московської держави щодо заселення козацьких територій та зруйнування Запорізької Січі і вказується: «Ясновельможний гетьман при переговорах Найяснішого короля Його Милості Шведського з державою Московською повинен буде про мир дбати, щоб Дніпро від міст та фортець московських, а також і землі від володіння московського були звільнені і до первинної території Війська Запорізького повернуті».

У V статті автор документу, виявляючи прагнення повернути у своє володіння всю територію козаків (м. Терехтемирів, м. Переволочну, м. Керебердою (вздвож річок Дніпро та Ворскла), фортецю Кодацьку з усіма маєтностями), окреслює майбутні кордони аж до Чорного моря із застереженням: «Особливо поля, ріки, річки і всі угіддя аж до самого Очакова навіки мають належати нікому іншому, тільки Війську Запорізькому Низовому».

У статті VI згадуються часи, коли рішення демократичних гетьманів приймалися за участю громади, а також засуджується єдиновладдя гетьмана за принципом («як хочу, так і велю»). Далі у «Конституції» подано проект формування найвищого державного органу (Загальна Рада): «У Вітчизні нашій першість серед радників належить Генеральній Старшині — як через респект до їх урядів головних, так і постійній при гетьманах резиденції; після них ідуть городові полковники, які будуть пошановані за громадських радників. Крім того, до загальної ради треба вибрати по одній визначній, розсудливій та заслуженій особі від кожного полку». Наголошуючи на створенні різних державних органів (крім гетьмана, рішення приймають Генеральна Старшина, полковники та генеральні радники), «Конституція» чітко прописує принцип взаємоконтролю та взаємного шанування один одного: «Як Генеральна Старшина, полковники та генеральні радники мають поважати Ясновельможного гетьмана, виявляти йому належні почесті та вірний послух, так і Ясновельможний гетьман має взаємно шанувати їх за товариство, а не за слуг та робочих помічників і не змушувати навмисно для приниження їхньої гідності вистоювати перед собою, крім випадків, коли в тому буде потреба» [1].

У VII розділі документу йдеться про відповідальність старшин та рядових козаків при вчиненні правопорушень. При образі «гетьманської честі» кимось «із генеральних осіб, полковників, генеральних радників, значного товариства чи інших військових урядників, особливо з черні» право гетьмана на вчинення суду обмежене. Для вирішення таких спорів створюється «Генеральний військовий суд», рішення якого «яким би лицемірним чи облудним не здавався вирок, кожен, хто винен, повинен прийняти його» [1].

У статті VIII вказано, що «доповідати Ясновельможному гетьману про всі державні, військові справи повинні генеральні особи, які відповідно до служби постійно перебувають при гетьманові, а не слуги хатні» [1].

У статті IX обмежується право гетьмана та полковників на розпорядження казною у приватних інтересах. Для цього «за згодою гетьмана та загальним рішенням був обраний генеральний підскарбій — людина значна, заслужена, маєтна та добросовісна, яка б наглядала за військовим скарбом, млинами та завідувала усілякими прибутками державними і з гетьманського відома направляла їх на потреби громадські та військові, а не на приватні. Сам же Ясновельможний гетьман не повинен мати жодного відношення до військового скарбу і не витрачати ці кошти на власні потреби, а має задовольнятися прибутками й доходами, передбаченими для гетьманської особи і булави... Полкові підскарбії, підлеглі безпосередньо генеральному підскарбію, повинні будуть у своїх полках про прибутки, що належать до скарбу військового, знати, збирати та у руки генеральному підскарбію здавати» [1].

У статті X вказується одна з найважливіших функцій гетьмана: «Ясновельможний гетьман за своєю посадою має дбати про лад у Вітчизні Запорізькій, а особливо повинен пильнувати, щоб людям військовим і посполитим не чинилися збиткові тягарі, податки, пригнічення та здириства, через які вони залишають своє житло і йдуть шукати прихистку у закордонні держави». Продовжуючи описувати свавілля посадових осіб над простим людом, автор «Конституції» вказує, що: «Завжди як військові, так і посполиті урядники, особливо полковницькі, мають обиратися вільними голосами, а по обранні — владою гетьманською затверджуватись» [1].

Згідно статті XI, гарантувався захист дітей,

самотніх жінок та жінок, чоловіки яких пішли воювати: «Вдови-козачки й осиротілі діти козацькі, двори козацькі й жінки в час відсутності козаків, які перебувають в походах або на якійсь іншій військовій службі, щоб до всяких громадських повинностей не притягалися і сплатою податків не обтяжувалися» [1].

У статті XII згадано обов'язки «спеціально обраних комісарів» провести генеральну ревізію «всіх маєтностей, що знаходяться у володінні можновладців», а результати її подати до «Генеральної Ради, що при гетьманові. На ній і буде вирішено, хто має право, а хто не має права військовими угіддями та маєтностями користуватися та які повинності і послушення підданські можновладцями мають виконуватися» [1].

У статті XIII вказано, що «Стольне місто Київ та інші українські міста з магістратами своїми і з усіма правами та привілеями, законно їм надані, повинні бути непорушно збережені» [1].

У статті XIV скасовується право «підвозу» та «супроводу» подорожуючих, натомість встановлено нове правило, за яким «ніхто з проїжджих не має права ніде вимагати жодної підводи, харчів, напоїв, хіба що хтось у справах громадських з поїздкою буде» [1].

У статті XV скасовувалися податки на річну платню найманому війську: «На Генеральній Раді має бути вирішено і постановлено, як відновити, бідний для задоволення усіляких публічних та військових витрат, військовий скарб і скільки по закінченні війни Ясновельможний гетьман має тримати на військовій службі платних компанійців та піхотинців» [1].

Як бачимо, «Конституція» прямо заявляє, що першість в державі має належати генеральній старшині. Цій тезі підпорядкована більшість положень документа. У «Конституції» подається характеристика владних структур майбутньої суверенної гетьманщини і водночас вказується, що в незалежних державах дотримуються «похвального і корисного для публічної рівноваги» порядку, а саме: і під час війни, і в умовах миру збираються «приватні й публічні ради», які обмірковують спільне благо батьківщини, і монархи не відмовляються «підкорити свою думку спільному рішенню урядовців і радників» [1].

Очевидно, йшлося про країни, в яких на той час існували представницькі або інші установи, що певною мірою обмежували владу верховних

владик, впливали на їх політику і перешкождали формуванню абсолютизму. В Англії це був парламент, у Речі Посполитій — сейм, в Об'єднаних провінціях Нідерландів — Генеральні штати і державна рада. В Україні таку роль мала виконувати Генеральна Рада. Мав відродитися той порядок, який існував у Війську Запорізькому «у давні часи за старим правом вольності» [1].

Отже, аналізуючи політичну, економічну та соціальну ситуацію, яка склалася на території сучасної України на початку XVIII століття, бачимо, що у той час об'єктивно виникла потреба у законодавчому врегулюванні правового статусу гетьмана та інших органів, зокрема козацького представницького органу (Генеральної Ради), завданням якого було залучення до управління державними справами старшинської верхівки і контроль та скерування всієї діяльності гетьмана. Генеральна Рада не була постійно діючим органом. Вона повинна була збиратися тричі на рік: на Різдво, Великдень і Покрову. Скликав раду гетьман, засідання мали відбуватись в його резиденції і сам гетьман мав визначати питання для розгляду. Таким чином, усі найважливіші законодавчі рішення в державі мала приймати Генеральна Рада, а в період між її сесіями — гетьман за обов'язковою участю Генеральної старшини.

Оскільки гетьман мав обиратися Генеральною Радою і його особу мав затверджувати протектор (шведський король), то головною причиною укладення угоди між П. Орликом і старшиною (5 квітня 1710) було прагнення останньої не допустити посилення гетьманської влади в майбутньому.

Переважна більшість положень «Конституції Пилипа Орлика» спрямовувалися на обмеження влади гетьмана, на утворення контролю за його діяльністю з боку генеральної старшини. Самостійно Гетьман мав наступні повноваження:

- Гетьман представляв Військо Запорозьке у зносинах із протектором — шведським королем, Кримським ханством і константинопольським патріархом (ст. 2, 3, 1);
- скликав сесії Генеральної ради і пропонував їм питання для обговорення; затверджував результати виборів керівників місцевих органів влади і депутатів (генеральних радників) від полків (ст. 6);
- координував діяльність уряду, заслуховуючи звіти генеральних старшин (ст. 8);
- запобігав податковим та іншим зловживанням місцевих урядовців (ст. 10, 12, 14, 16).

Але головний обов'язок гетьмана полягав в тому, щоб «зі звичною турботливістю Гетьманської влади... великодушно направляти й поліпшувати усі права в країні стосовно надійного дотримання непорушних громадських вольностей» [16].

У Конституції послідовно проводиться вимога неухильно дотримуватися демократичних принципів створення органів місцевої влади, формувати їх лише через вибори. Переважна частина тексту Конституції 1710 року (більше десяти пунктів) присвячена впорядкуванню соціально-економічного життя.

Оскільки Пилип Орлик і інші представники козацької старшини були випускниками Києво-Могилянської академії, то вони мали високу (на той час) освіту європейського рівня. Вони були обізнані з прогресивною політичною, економічною і правовою думкою Європи.

Суспільно-політичні погляди Пилипа Орлика можна охарактеризувати як помірковано-демократичні. Він був представником патріотичної частини козацько-старшинської верхівки. Пилип Орлик сприйняв і відстоював теорію природних прав та свобод людини і народу у своїх працях «Маніфест до європейських урядів» та «Вивід прав України: «народ завжди має право протестувати проти гніту і повернути уживання своїх стародавніх прав».

Причому в Конституції захищаються права не лише козацької старшини, рядових козаків, а й політичних (міщан і селян). На думку О. Субтельного, автори Конституції прагнули виправити деякі найразючіші вади гетьманщини навіть за рахунок власних класових інтересів [17].

Однозначно, Конституція Пилипа Орлика писалася на майбутнє, у перспективі на ті часи, коли Україна мала бути звільнена «від московського ярма». Отже, зважаючи на новизну створення такого документу в українській історії, «Пакти» 1710 року можна визнати першим українським конституційним проектом, у якому встановлено форму правління (парламентсько-президентську республіку), створено правові основи представницького правління та парламентаризму та розподілено владні повноваження між органами влади Війська Запорізького.

Не можемо погодитись з висновком авторів, які вважають акт, підписаний П. Орликом 5 квітня 1710 року, першою українською Конституцією, бо з огляду на сучасне розуміння сутності консти-

туції даний акт мав би бути діючим основним законом з ознаками юридичного верховенства, мати найвищу юридичну силу щодо інших правових актів; а також бути базою правової системи у державі.

Також не погоджуємось з думкою науковців, які вважають акт 1710 року виключно пам'яткою української правової думки, бо документ містить ознаки тогочасних договірно-законодавчих актів, деякі частини якого мають конституційне значення. Цінність даного акту полягає в тому, що його автори та підписанти намагались створити певну законодавчу модель (проект конституційного договору), у якому б відображались основні повноваження органів держави. Достеменно відомо, що на початку XVIII ст. діючих конституцій як основних законів держав у світі ще не існувало.

Зрештою, якщо звернутись до історії появи сучасної діючої Конституції України від 28.06.1996 року, то побачимо, що їй передували і прийняття Постанови Верховної Ради УРСР «Про Концепцію нової Конституції України» від 19.06.1991 року

(Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 35, ст. 466), і Постанова Верховної ради України «Про проект нової Конституції України» від 01.07.1992 року (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 37, ст. 550), якою було затверджено проект Конституції для його винесення на всенародне обговорення, і Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 8 червня 1995 року (Відомості Верховної Ради (ВВР) 1995, № 18, ст. 133).

Тогочасний розвиток правової думки в Україні та Європі у кінці XVII – на поч. XVIII ст. знайшов відображення в окремих частинах тексту «Конституції Пилипа Орлика», які містять основи нових європейських правових концепцій про розподіл влади на законодавчу, виконавчу та судову, ідеї рівності всіх перед законом, ідеї підвищеної відповідальності вищих органів влади тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [//http://static.rada.gov.ua/NEWSAJT/site/const/istoriya/1710.html](http://static.rada.gov.ua/NEWSAJT/site/const/istoriya/1710.html)
2. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-z-nagodi-dnya-konstituciyi-ukrayi-42106>
3. <http://nbuv.gov.ua/node/262>
4. Бантыш-Каменский Д. История Малой России: В 3-х ч. — К., 1903. — 609 с.
5. Бантыш-Каменский Д. Обзор внешних сношений России (по 1800 года): В 4-х ч. — М., 1896. — 1902. — Ч. 2. — М., 1896. — С. 154.; Ч. 3. — М., 1897. — С. 220; Ч. 4. — М., 1902. — С. 394.
6. Василенко Н. П. Конституция Филиппа Орлика: окремих відбиток. — б. м., б. р. — С. 153–171.
7. Корд В. Матеріали з Стокгольмського державного архіву до історії України другої половини XVII-поч. XVIII вв. // Український Археограф. зб. — 1930. — Т. III. — С. 17–55.
8. Кривошея В. В. Національна еліта Гетьманщини (Персональний склад і генеалогія козацької старшини. 1648–1782 рр.) / НАН України; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. Музей гетьманства. — К. : ІПіЕД НАНУ, 1998. — 270 с. — (Бібліотека українця). Ч. 1 — К. : ІПіЕД НАНУ, 1998. — 270 с.
9. Маркевич М. А. Історія Малоросії / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України / Ю. С. Шемшученко (заг. ред. і авт. передм.). — К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. — 664 с.
10. Мироненко О. М. Історія Конституції України / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. — К. : Ін Юре, 1997. — С. 23–25 — (Бібліотечка «Нова Конституція України»).
11. Петрів М. Конституція України 1710 р.: Орлик і Василенко. — К., 1997. — 36 с.
12. Прицак О. Один чи два договори Пилипа Орлика з Туреччиною на початку другого десятиліття вісімнадцятого століття? // Український археографічний щорічник. — 1992. — Вип. 1. — С. 307–321.
13. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська державна ідея XVII–XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації. — К. : Альтернативи, 1997. — 367 с.
14. Фігурний Ю. С. Український гетьман Пилип Орлик: монографія / НДІ українознавства. Відділ української етнології. — К. : НДІУ, 2008. — 124 с.
15. Хеггман Б. Пилип Орлик у Швеції (1716–1719 рр.) // УІЖ. — 1996. — № 3. — С. 15–154.

16. «Пакти і Конституції» Української козацької держави (до 300-річчя укладення) / Відп. ред. В. А. Смолій; упорядники М. С. Трофимук, Т. В. Чухліб. НАН України. Інститут історії України; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Державна архівна служба України; Центральний державний історичний архів, м. Київ. — Львів: Світ, 2011. — 440 с.: факсиміле.
17. Субтельний О. Мазепинці. Український сепаратизм на початку XVIII ст. — К., 1994. — С. 56–57.